

УДК 159.98; 37.01
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.365-370

Романовська Діана Дорімедонтівна

кандидат психологічних наук

старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України

завідувач науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області

м.Київ, м.Чернівці, Україна

diana_roma@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3004-6734>

Мінтянська Роксолана Іванівна

методист науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, м.Чернівці, Україна

mintyanska.r@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Анотація. Актуальність проблеми визначається відсутністю досліджень, які допомогли б шкільним психологам, соціальним педагогам надавати якісні освітні послуги в умовах дистанційного навчання. Метою статті є представлення результатів дослідження особливостей психологічного супроводу освітнього процесу в умовах карантину, досвіду роботи науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи ІППО Чернівецької області, визначення стратегій науково-методичного супроводу діяльності фахівців психологічної служби. У статті проаналізовано кількісні показники онлайн-діяльності фахівців психологічної служби, тематику звернень з боку учнів, батьків, вчителів у період карантину, Інтернет-ресурси, які використовуються у процесі психологічної допомоги. Встановлено, що карантин знизив продуктивність діяльності фахівців психологічної служби закладів освіти. Практичні психологи виконали своє професійне навантаження щодо роботи із здобувачами освіти на 18,8%, а соціальні педагоги на 9,7%. Значна частина учнів не була охоплена психологічним супроводом, соціально-педагогічною допомогою. Визначено основні стратегії науково-методичного супроводу діяльності фахівців: розвиток аутопсихологічної компетентності та саморегуляції; розвиток цифрової компетентності; розробка інструментів професійної діяльності з гармонізації психоемоційного стану, відновлення психічного здоров'я у постраждалих від пандемії COVID-19.

Ключові слова: карантин; пандемія COVID-19; дистанційне навчання; психологічний супровід; фахівці психологічної служби; Інтернет-ресурси.

Вступ. Ситуація пандемії COVID-19 та введення карантину в Україні з 12 березня 2020 року, обумовили виникнення серйозних викликів у життєдіяльності кожного з нас. Інтернет-ресурси, комп'ютерна техніка стали невід'ємною частиною побуту і професійної діяльності. Сьогодні Інтернет використовується не лише з метою спілкування та розваг, але як важливий аспект організації трудової діяльності, навчання та виховання, забезпечення комфортного життя в дистанційному режимі. Сьогодні ми спостерігаємо, як більшість сфер людського життя отримали власне представництво в глобальній мережі або утворили окрему форму людських потреб, без чого вже важко уявити наше існування. У світі більше 2-х мільярдів людей є користувачами Інтернет і їхня кількість невинно збільшується, щорічно приріст становить до двадцяти відсотків абонентів. Україна у цьому сегменті належить до країн, де Інтернет-технології стрімко освоюються і розвиваються [1].

Актуальність проблеми визначається зростаючою потребою учасників освітнього процесу, які постраждали від пандемії COVID-19 у 2020 році, у психологічній допомозі, відсутності досліджень, які допомогли б шкільним психологам, соціальним педагогам надавати якісні освітні послуги в умовах дистанційного навчання. Під час карантину фахівці психологічної служби у закладах освіти продовжили діяльність, спрямовану на збереження та зміцнення психічного здоров'я, сприяння забезпеченню психологічної безпеки, надання психологічної і соціально-педагогічної допомоги учасникам освітнього процесу, відповідно до ст. 76 ЗУ «Про освіту», «Положення

про психологічну службу у системі освіти України», «Професійного стандарту професії «практичний психолог».

Весна 2020 року показала неготовність системи освіти та педагогічної спільноти області надавати якісні освітні послуги в умовах дистанційного навчання. Як і у вчителів, у фахівців психологічної служби спочатку відбулося завмирання у професійній діяльності, але потім педагогічні працівники почали розвивати вміння та навички онлайн-роботи для реалізації основних трудових функцій. Стрімке формування інформаційно-комунікаційної та цифрової компетентності постало як вимога часу, необхідна умова надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему соціально-психологічних наслідків пандемії COVID-19 досліджували такі вітчизняні вчені як Бочелюк В.Й., Зливков В.Л., Ігнатюк О.М., Лукомська С.О., Луценко Т.М., Мельник О.В., Панов М.С., Панок В.Г., Павлик Н.В., Помиткін Е.О., Рибалка В.В., Шенгак Н.А.

Питання гармонізації психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах психічного напруження та епідеміологічної загрози висвітлювалося Гнідою Т.Б., Калужною Є.М., Максименко С.Д., Мороз Р.А., Панком В.Г., Романовською Д.Д., Ткачук І.І.

Особливості діяльності психологічної служби закладів освіти в умовах карантину досліджували Горбань Г.О., Карамушка Л.М., Марухіна І.І., Панок В.Г., Романовська Д.Д., Шевченко А.М.

Також, специфіку використання інформаційних технологій та різноманітні аспекти впровадження і організації дистанційної освіти школярів досліджували Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Карташова А.Л., Коваль Т.І., Кочубей Н.П., Кухаренко В.М., Литвинова С.Г. Роль віртуальних товариств у формуванні інформаційно-комунікативної компетентності здобувачів освіти вивчала Светлорусова А.В., а досвід інтеграції мережних інформаційно-комунікативних сервісів й ресурсів в процес навчання – Черненко В.О.

Метою статті є представлення результатів дослідження особливостей психологічного супроводу освітнього процесу в умовах карантину, представлення досвіду роботи науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи ІІПО Чернівецької області, визначення стратегій науково-методичного супроводу діяльності фахівців психологічної служби в умовах пандемії та дистанційного навчання. У статті комплексно застосовуються наступні **методи дослідження**: теоретичні – порівняння, аналіз, систематизація та узагальнення; емпіричні – опитування фахівців психологічної служби системи освіти; математичні методи обробки даних – описові статистики для узагальнення та представлення результатів; метод вивчення інструментів професійної онлайн-діяльності практичних психологів та соціальних педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В рамках роботи над науково-дослідною темою науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області «Гармонізація психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах пандемії та дистанційного навчання» у жовтні 2020 року було проведено I етап моніторингового дослідження з визначення особливостей діяльності фахівців психологічної служби в умовах дистанційного навчання та переживання учасниками освітнього процесу наслідків пандемії COVID-19. Для проведення дослідження було розроблено опитувальник для заповнення кількісно-якісними показниками забезпечення психологічним супроводом освітнього процесу в умовах карантину, та зазначенням використання онлайн-ресурсів, які необхідні для надання психологічної допомоги та соціальної роботи в закладах освіти.

У дослідження прийняли участь 595 фахівців психологічної служби системи освіти Чернівецької області (91%) з усіх 52 територіальних громад: 350 практичних психологів закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти і 245 соціальних педагогів закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти.

За результатами моніторингу було визначено стан кадрового забезпечення працівниками психологічної служби закладів освіти. Встановлено, що скорочень посад практичних психологів, соціальних педагогів у закладах освіти області у період карантину не відбулося, навпаки відбулося незначне зростання. У жовтні 2020 року загальний показник забезпечення фахівцями психологічної служби закладів освіти усіх типів і форм власності у Чернівецькій області становить 74,2% (у 2019 – 73,4%). Це один з найкращих показників в Україні. Показник забезпечення посадами практичних психологів закладів освіти усіх типів області становить 73,8% (у 2019 – 73,6%): окремо закладів загальної середньої освіти – 87,3%, закладів дошкільної освіти – 52%, закладів поза-шкільної освіти – 40%, закладів професійної (професійно-технічної) освіти – 100%, закладів фахової

передвищої освіти – 100%, закладів освіти обласного підпорядкування – 100%. Показник забезпечення посадами соціальних педагогів закладів освіти усіх типів, в яких вони передбачені штатними розписами, становить 74,7% (у 2019 – 72,7%).

Варто зазначити, що у період карантину працівники психологічної служби, як і вчителі, зуміли в короткий час організувати дистанційну роботу з основних напрямів своєї професійної діяльності та розпочали оволодіння Інтернет-ресурсами, які необхідні для організації психологічного супроводу освітнього процесу в режимі онлайн.

Якісний психологічний супровід освітнього процесу зможе забезпечити успішну гармонізацію міжособистісних стосунків педагогів з батьками, здобувачами освіти та адаптацію до вимог дистанційного навчання. Водночас, сьогодні, перед практичними психологами та соціальними педагогами постає необхідність розв'язання проблем емоційного виснаження та подолання постійного стресу у педагогічних працівників освітнього закладу, а також здобувачів освіти та їх батьків внаслідок пандемії. Основною метою роботи спеціаліста в подоланні негативних соціально-психологічних наслідків в умовах карантинних заходів є актуалізація адаптивних і компенсаторних ресурсів особистості, стабілізація емоційної сфери, мобілізація психологічного потенціалу учасників освітнього процесу, формування стійкості до стресу [2].

Фахівці психологічної служби при здійсненні психологічного супроводу освітнього процесу застосовують різні стратегії професійної діяльності. Стратегія професійної діяльності психолога – це інструмент, який забезпечує творчий підхід та детермінує особистісний план дій у постановці цілей та вирішенні поставлених завдань та запитів клієнта, за допомогою якого реалізується індивідуальний стиль фахівця [3]. У 2020 році практичними психологами було взято на озброєння 3 основні стратегії психологічної допомоги учасникам освітнього процесу [4]:

1. Практико-орієнтаційна стратегія, що передбачає розвиток психологічної культури, психоедукацію педагогів щодо збереження власного психічного здоров'я, формування навичок психогігієни з метою запобігання формування соціально-психологічних наслідків пандемії, карантину, профілактики дискримінації та стигматизації інфікованих.

2. Практико-конструктивна стратегія досягнення емоційної рівноваги та опанування новими траєкторіями емоційного реагування (гармонізації психічного здоров'я), для учасників освітнього процесу, що мають психоемоційні порушення внаслідок хвороби Covid-19, яка передбачає відновлення позитивного мислення, емоційної стійкості, підвищення стресостійкості (резильєнтності), формування позитивної життєвої перспективи.

3. Особистісно-фасилітативна – це емоційна підтримка вчителя в особистісно-професійній трансформації до онлайн-навчання, саморозвитку (пошук ресурсів, професійних інтересів, потреб і мотивів інноваційної діяльності, подолання антиінноваційних бар'єрів).

У результаті дослідження було проаналізовано стан та особливості психологічного супроводу освітнього процесу за період 01.04-01.10.2020 р.

Зокрема, для *онлайн-діагностики*, з метою виявлення причин труднощів у навчанні, соціально-психологічній адаптації в умовах карантину; вивчення та визначення індивідуальних особливостей динаміки розвитку особистості, потенційних можливостей в освітньому процесі, професійному самовизначенні,

практичними психологами та соціальними педагогами закладів освіти використовувалися наступні Інтернет-ресурси (платформи, сервіси, додатки): Viber, Google Forms, Zoome, Google Meet, Google classroom, Skype, АІС «Я-психолог», електронні сайти закладів освіти.

Консультативна діяльність працівника психологічної служби закладу освіти спрямована на надання допомоги у вирішенні проблем щодо розвитку, виховання, навчання та формування психологічної і соціальної компетентності учасників освітнього процесу. В умовах сьогодення, онлайн-консультування стало альтернативним джерелом психологічної допомоги в тих випадках, коли традиційне психологічне консультування недоступне або неможливе [1].

Для здійснення *онлайн-консультування* працівники психологічної служби найчастіше використовували Viber, Google Meet, Zoome, Google classroom, Skype, телефонний зв'язок.

Просвітницько-профілактична діяльність фахівців психологічної служби в умовах карантину та дистанційного навчання набуває особливої актуальності, оскільки спрямована на: запобігання та протидію порушень прав дитини, домашнього насильства; організацію заходів щодо подолання негативних чинників, які впливають на життєзабезпечення дитини, її моральний та соціальний розвиток; поширення психологічних знань серед учасників освітнього процесу щодо встановлення довірливих стосунків між членами родини в умовах соціальної ізоляції та збереження психічного здоров'я.

За даними дослідження, під час проведення *онлайн-профілактики та онлайн-просвіти* фахівці використовували: Viber, Google Meet, Zoome, Google classroom, Skype, Facebook, Instagram, Messenger, Telegram, YouTube, електронні сайти закладів освіти.

В умовах дистанційного навчання, *онлайн-психологічна допомога* здійснювалася за запитом батьків, учнів, педагогів з використанням Viber, Google Meet, Zoome, Google classroom, Skype.

У вищезазначений період фахівці психологічної служби в рамках психологічного супроводу освітнього процесу провели в режимі онлайн:

- З учнями і студентами – *16011 занять, заходів* (в тому числі індивідуальну та групову діагностику, консультування, профілактику, просвітницьку і корекційно-розвиткову роботу: практичними психологами – 11389, соціальними педагогами – 4622.

- З батьками проведено *7397 занять, заходів*: практичними психологами – 5011, соціальними педагогами – 2386.

- З педагогами проведено *6136 занять, заходів*: практичними психологами – 3866 заходів, соціальними педагогами – 2270.

Одним із завдань дослідження було проаналізувати вищезазначені показники кількості занять, заходів психологічного супроводу та визначити їх на відповідність нормативам діяльності та педагогічному навантаженню. З цією метою було визначено та проаналізовано середні показники витраченого робочого часу фахівцями закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти на онлайн-роботу з здобувачами освіти, відповідно обов'язкового щотижневого навантаження (20 годин роботи з здобувачами освіти в тиждень на 1 ставку) у відсотках. До уваги не брали показники діяльності практичних психологів з дітьми в закладах дошкільної освіти, оскільки вони з такими маленькими здобувачами освіти педагогічним працівникам не рекомендовано проводити онлайн-заняття.

Цей показник ми вирахували за наступним ал-

горитмом:

1 – спочатку визначили скільки робочих годин мали б виділити фахівці на роботу з здобувачами освіти за різними напрямками протягом 3-х місяців карантину у 2020 (квітень, травень, вересень), відповідно до загальної кількості ставок – 253 психологів, 197,75 – соціальних педагогів (щомісяця на 1 ставку має бути проведено 80 педагогічних годин (будь-яких форм роботи), інші години відводяться для організаційно-методичної роботи):

$$\sum_{\text{р.г.практичні психологи}} = 253 \times (80 \times 3) = 60\ 720;$$

$$\sum_{\text{р.г.соціальні педагоги}} = 197,75 \times (80 \times 3) = 47\ 460;$$

2 – потім визначили середній показник (у відсотках) проведених робочих годин психологічної та соціально-педагогічної допомоги здобувачам освіти в режимі онлайн, що є показником відпрацювання свого навантаження, і можна його розглядати як показник ефективності роботи фахівців (оскільки у вищезазначений період заклади освіти Чернівецької області перебували на дистанційному навчанні); фактично, на онлайн-роботу з здобувачами освіти практичні психологи витратили 11389 годин, а соціальні педагоги – 4622 годин:

$$E_{\text{практичні психологи}} = (11389 \times 100\%) / 60\ 720 = 18,8\%$$

$$E_{\text{соціальні педагоги}} = (4622 \times 100\%) / 47\ 460 = 9,7\% \text{ (від нормативів)}$$

Отже, карантин вплинув на організацію психологічного та соціально-педагогічного супроводу, як і всього освітнього процесу, знизив продуктивність діяльності фахівців психологічної служби закладів освіти, спричинив обмеження щодо надання професійних послуг цими фахівцями здобувачам освіти. Практичні психологи виконали своє професійне навантаження щодо роботи із здобувачами освіти лише на 18,8%, а соціальні педагоги – на 9,7%. Значна частина учнів, студентів не була охоплена психологічним супроводом, соціально-педагогічною допомогою, і залишилася «сам на сам» зі своїми проблемами, труднощами вдома. Разом з тим, у порівнянні з минулими роками збільшилась кількість годин на роботу з батьками до 11%, з педагогами до 10%. Але більше часу фахівці психологічної служби (62% практичні психологи, 71% соціальні педагоги) провели в організаційно-методичній роботі, у самоосвітній діяльності, без взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Проаналізувавши тематику звернень учасників освітнього процесу до фахівців психологічної служби в цей період було визначено їх актуальні проблеми, пов'язані з карантинном та дистанційною формою роботи, над вирішенням яких працювали практичні психологи, соціальні педагоги.

Зокрема, найактуальнішими були звернення учнів, батьків, педагогів щодо *труднощів організації дистанційного навчання* – 8249 (найбільше від педагогів, батьків). З проблемами *страху, тривоги, небезпеки інфікування COVID-19* – зверталися 5124 осіб (найбільше від батьків, учнів). *Психоемоційне виснаження, стресові реакції* зумовило 3096 звернень (найбільше від учнів). З проблемами *труднощів соціальної ізоляції, спілкування* звернулися 3045 осіб (найбільше учні, батьки). З проблемами *сімейних конфліктів* звернулися 644 особи (переважно батьки, але й здобувачі освіти). Тривожили питання й кібербулінгу свідомих батьків, вчителів, хоча звернень було лише 75. Щодо *домашнього насильства* було 42 звернення.

Крім того, нараховано 346 звернень з питань *підготовки та виконання конкурсних робіт, підготовки до ЗНО під час дистанційного навчання; професійного вигорання педагогів; особливостей орга-*

нізації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Загальнообласні показники тематики звернень

учнів, батьків та педагогів до практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти в період з 01.04 по 01.10.2020 подано у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Тематика звернень учасників освітнього процесу до фахівців психологічної служби у 2020 році в закладах освіти Чернівецької області

№ з/п	Тематика звернень	К-сть звернень						Всього
		до психологів			до соціальних педагогів			
		батьків	вчителів	учнів	батьків	вчителів	учнів	
1.	Труднощі дистанційного навчання	1995	836	2090	1334	477	1517	8249
2.	Страх, тривога, небезпека інфікування covid-19	1467	636	1437	590	318	676	5124
3.	Психоемоційне виснаження, стресові реакції	660	600	798	308	220	510	3096
4.	Труднощі соціальної ізоляції, спілкування	625	336	826	433	205	620	3045
5.	Сімейні конфлікти	193	56	214	83	24	74	644
6.	Кібербулінг	16	15	7	7	12	18	75
7.	Домашнє насильство	17	11	3	9	1	1	42
8.	Інше*	133	52	87	36	11	27	346

З метою підвищення рівня психологічної культури суб'єктів освітнього процесу в закладах освіти та у сім'ї практичним психологам та соціальним педагогам було рекомендовано створити на електронних сайтах закладів освіти сторінку «Кабінет психолога/соціального педагога», на якій розмішувати просвітницько-профілактичні матеріали, психологічні рекомендації, які допомогли б справитися з вищезазначеними проблемами. В умовах сьогодення, наявність електронної сторінки працівника психологічної служби є необхідною умовою соціально-психологічного супроводу освітнього процесу в режимі онлайн. Станом на 01.10.2020 на офіційних сайтах 146 закладів освіти Чернівецької області була створена електронна сторінка фахівця психологічної служби (40%). Значна частина фахівців психологічної служби (35%), як альтернативу, активно використовують у практичній роботі із учасниками освітнього процесу особисті фахові сторінки в соціальних мережах Facebook, Instagram, Telegram.

На сьогоднішній день використання сучасних соціальних сервісів та мереж у роботі фахівців психологічної служби закладів освіти є вимогою XXI століття. Варто зазначити, що поняття соціальний сервіс та соціальна мережа мають різне значення та призначення.

Соціальна мережа – це віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування, підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів в тому числі й обмін даними між користувачами, який передбачає попереднє створення облікового запису. Соціальний сервіс – це мережевий засіб для створення, збереження, передачі, спільної роботи над документами різного типу [5].

Як свідчать дані дослідження проведені у січнілютому 2020 року компанією Research & Branding Group в Україні найпопулярнішою мережею якою користуються 58% із 1804 опитаних респондентів є Facebook. 41% активно використовує YouTube, 28% – Instagram, 14% – Telegram [6].

Найпоширенішими серед використання у роботі фахівцями психологічної служби системи освіти об-

ласті є електронні пошти та соціальні сервіси Google, зокрема Google Blooger. 15% фахівців активно застосовують персональні фахові блоги у своїй професійній діяльності.

Пандемія COVID-19, виконання професійних обов'язків в дистанційному форматі вплинули не лише на стан психологічного здоров'я та соціально-психологічного благополуччя учнів, батьків та педагогів закладів освіти, але й на самих фахівців психологічної служби. Актуальною стала потреба у формуванні (саморозвитку) особистісних стратегій збереження (відновлення) власного психічного здоров'я та розвитку стресостійкості, як необхідної умови здійснення якісного психологічного та соціально-педагогічного супроводу освітнього процесу.

У листопаді-грудні 2020 року 1100 фахівців психологічної служби закладів освіти Чернівецької області прийняли участь у науковому онлайн-дослідженні «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти», яке було проведено Українським науково-методичним центром практичної психології та соціальної роботи НАПНУ спільно з науково-методичним центром практичної психології та соціальної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. Практичні психологи та соціальні педагоги анонімно заповнювали опитувальник у Google-формі. У результаті опитування з'ясувалося, що більшість фахівців мають негативні психоемоційні реакції та емоційно-почуттєві стани, пов'язані з ситуацією пандемії: весною 2020 високий рівень тривоги, страху визначили у себе 45,5% фахівців, у вересні 2020 – 50%.

За результатами опитування було визначено труднощі, з якими фахівці стикаються при здійсненні дистанційного психологічного супроводу освітнього процесу: страх, тривога, паніка щодо інфікування COVID-19 себе, близьких – 88,2%; проблеми тайм-менеджменту (організація часу для роботи, відпочинку, сімейних справ, навчання власних дітей у червоній зоні) – 74,7%; труднощі із залученням дітей до онлайн-занять психологічного супроводу – 72,6%; емоційне виснаження, надмірна втома – 71,7%; по-

рушення комунікації між фахівцями та батьками – 68,1%; відсутність (або недостатній рівень цифрової компетентності) – 53,7%. Вказані труднощі вплинули на ефективність діяльності фахівців в освітньому процесі, стали причинами невиконання повного обсягу запланованих ними завдань та професійних обов'язків.

З метою підвищення професійної компетентності працівників психологічної служби закладів освіти та подолання проблем щодо організації та здійснення психологічного супроводу освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, зниження рівня тривожності та невпевненості в собі, фахівцями науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи ІППО Чернівецької області у 2020 було здійснено наступне:

- було проведено 3 навчальних вебінари (охоплено 167 осіб), оновлено програми підвищення кваліфікації за якими проведено дистанційне навчання 9 груп (охоплено 280 осіб) з оволодіння психотехнологіями збереження психічного здоров'я та Інтернет-ресурсами (можливості використання *zoom*, *microsoft-meet*; робота з *google-диск*ом та в *google-документах*; робота з інтерактивними презентаціями за допомогою ресурсу *Nearpod*; застосування платформи *Wakelet*);

- розроблено «Методичні рекомендації фахівцям психологічної служби щодо збереження психічного здоров'я та благополуччя учасників освітнього процесу у 2020/2021 н.р.» де звернено увагу на специфіку організації діяльності психологічної служби на період карантину (розміщено на сайті ІППО ЧО);

- розроблено «Інструкцію щодо організації роботи працівників психологічної служби в умовах перебування закладу освіти в різних зонах карантину у 2020/2021 н.р.» (надіслано керівникам управлінь/відділів освіти);

- розроблено та впроваджено програму онлайн-спецкурсу для педагогічних працівників (15 годин, 0,5 ЄКТС) «Гармонізація психологічного здоров'я, розвиток життєстійкості/стресостійкості учасників освітнього процесу», схвалено вченою радою ІППО ЧО (протокол №3 від 24.09.2020) для підвищення кваліфікації педагогічних працівників (охоплено 58 осіб);

- розроблено науково-методичний комплекс «Гармонізація психічного здоров'я, розвиток життєстійкості/стресостійкості учасників освітнього процесу»

су» щодо подолання наслідків пандемії COVID-19 у педагогічних працівників, батьків, учнів, який було схвалено вченою радою Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України від 26.11.2020.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Отже, карантин вплинув на організацію психологічного освітнього процесу, знизив продуктивність діяльності фахівців психологічної служби закладів освіти, спричинив обмеження щодо надання послуг цими фахівцями здобувачам освіти. Практичні психологи виконали своє професійне навантаження щодо роботи із здобувачами освіти лише на 18,8%, а соціальні педагоги – на 9,7%. Значна частина учнів, студентів не була охоплена психологічним супроводом, соціально-педагогічною допомогою, і залишилася «сам на сам» зі своїми проблемами, труднощами вдома. Аналіз особливостей роботи фахівців психологічної служби закладів освіти в умовах дистанційного навчання у 2020 році визначив актуальними проблеми психологічної допомоги учасникам освітнього процесу щодо: збереження власного психологічного здоров'я; гармонізації психоемоційного стану педагогів, батьків, здобувачів освіти; розвитку цифрової компетентності як ключової для виконання трудових функцій в умовах дистанційного навчання.

Отже, пропонуємо 3 основні стратегії науково-методичного супроводу діяльності практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти на найближчий період, які необхідно реалізовувати фахівцям центрів практичної психології та соціальної роботи Інститутів післядипломної педагогічної освіти в Україні на курсах підвищення кваліфікації, інших заходах:

1. Розвиток аутопсихологічної компетентності як складової професійної компетентності фахівців, оволодіння ефективними навичками саморегуляції;

2. Розвиток цифрової компетентності (оволодіння Інтернет-ресурсами) для реалізації психологічного супроводу освітнього процесу, виконання трудових функцій в повному обсязі в умовах дистанційного навчання.

3. Розробка інструментів професійної діяльності з розвитку психологічної культури, гармонізації психоемоційного стану, відновлення психічного здоров'я у постраждалих від пандемії COVID-19 учасників освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Мицько В.М. Специфіка дистанційного психологічного консультування в мережі Інтернет. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2011. Вип. 1. С.68-80.
2. Панок В.Г., Марухіна І.І., Романовська Д.Д. Психологічний супровід освіти в умовах пандемії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020, 2 (2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-12-2>.
3. Романовська Д.Д. Особистісні стратегії професійної діяльності психологів: монографія / за наук. ред. В.В. Рибалки. Чернівці: Технодрук, 2014. 245 с.
4. Романовська Д.Д., Швачій Р.А. Соціально-психологічні аспекти пандемії COVID-19: стратегії психологічної допомоги у закладах освіти. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. 2021. № 21. С.195-200.
5. Івашнова С.В. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 2. С.15-17.
6. Ташенко А. Соцмережі як джерело інформації. 2020. URL: <http://rb.com.ua/uk/blog-uk/omnibus-uk/socmerezhi-jak-dzherelo-informacii> (дата звернення 02.03.2021).

References

1. Myts'ko, V.M. (2011). Spetsyfika dystantsiinoho psykhohichnoho konsultuvannia v merezhi Internet. [Specificity of remote psychological counseling on the Internet]. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Series Psychological*, 1, 68-80. [in Ukrainian].
2. Panok, V.H., Marukhina, I.I., & Romanov'ska, D.D. (2020). Psykhohichnyi suprovod osvity v umovakh pandemii. [Psychological support of education in a pandemic]. *Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 2 (2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-12-2>. [in Ukrainian].
3. Romanov'ska, D.D. (2014) Osobystisni strahii profesiiinoi diial'nosti psykhohiv [Personal strategies for professional activity of psychologists]. *Tehnodruk*. [in Ukrainian].
4. Romanov'ska, D.D., & Shvachii, R.A. (2021). Sotsial'no-psykhohichni aspekty pandemii COVID-19: strahii psykhohichnoi dopomohy u zakladakh osvity. [Socio-psychological consequences of the covid-19 pandemic: strategies of psychological

- assistance in educational institutions]. *Habitus. Scientific Journal of Sociology and Psychology*, 21, 195-200. [in Ukrainian].
5. Ivashn'ova, S.V. (2012). Vykorystannia sotsial'nykh servisiv ta sotsial'nykh merezh v osviti. [Use of social services and social networks in education]. *Scientific notes of NSU name M.Gogol. Psychological and pedagogical sciences*, 2, 15–17. [in Ukrainian].
6. Taschenko, A. (2020). *Sotsmerezhi yak dzherelo informatsii* [Social network as a source of information]. <http://rb.com.ua/uk/blog-uk/omnibus-uk/socmerezhi-jak-dzherelo-informacii/>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 17.04.2021 р.

Romanovska Diana

Candidate of Psychological Science

Senior Researcher Officer of the Laboratory of Applied Psychology of Education of the Ukrainian Scientific and Methodical Center of Applied Psychology and Social Work of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Head of the Scientific and Methodological Center of Applied Psychology and Social Work of the Institute of Service Teacher Training Institute of Chernivtsi Region
Kyiv, Chernivtsi, Ukraine

Mintianska Roksolana

Methodist of the Scientific and Methodological Center of Applied Psychology and Social Work of the Institute of Service Teacher Training Institute of Chernivtsi Region, Chernivtsi, Ukraine

FEATURES OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONVENTION OF THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract. The urgency of the problem is determined by the growing need of participants in the educational process affected by the COVID-19 pandemic in 2020 for psychological assistance, and the lack of research that would help school psychologists, social educators to provide quality educational services in distance learning. The purpose of the article is to present the results of research on the psychological support of the educational process in quarantine, to present the experience of the scientific and methodological center of practical psychology and social work of Chernivtsi In-Service Teacher Training Institute, to determine strategies for scientific and methodological support of psychological services in pandemics and distance learning. The article analyzes the quantitative indicators of online activities, the subject of appeals to psychological services by students, parents, teachers during quarantine, Internet resources used in the process of psychological assistance in distance learning. It has been established that quarantine has reduced the productivity of the psychological service of educational institutions, caused restrictions in professional activities. School psychologists fulfilled their professional workload with students only by 18.8%, and social educators – by 9.7%. Many students were not covered by psychological support, socio-pedagogical assistance, and were left «alone» with their problems and difficulties at home. According to the results of the research, the strategies of scientific and methodological support of the activity of psychological service specialists are determined: development of autopsychological competence and self-regulation; development of digital competence; development of tools for professional activity on harmonization of psycho-emotional state, restoration of mental health in victims of the COVID-19 pandemic participants in the educational process.

Key words: quarantine; the COVID-19 pandemic; Distance Learning; psychological support; psychological service specialists; Internet resources.